

# *Alslev Brugs*

## *1898-2012*

Det var en gruppe fremsynede Alslev-Hostrup folk, der i 1897 med førstelærer H.P.H. Novrup (1861) som formand, stod bag etableringen af en vareindkøbsforening, som skulle betjene indbyggerne i dobbeltsognet Alslev-Hostrup.

Baggrunden for etableringen var de bedre tider for landbruget omkring år 1900 – og desuden at nu fik bønderne kontant afregning for deres produktion af mælk, når den blev afleveret på Alslev Mejeri (fra 1885), og var derfor ikke længere bundet op på tidligere tiders byttehandel (naturalierøkonomi) med købmændene i Varde.

H.P.H. Novrup var i 1892 kommet til Alslev som førstelærer, og han havde i sin tidligere plads som førstelærer i Lyngså, Vendsyssel været med til at starte et andelsmejeri op, og var således bekendt med andelstanken og kunne se mulighederne ved, at landboerne gik sammen i et fællesskab for at skaffe billigere og måske bedre varer.

På trods af lovene om næringsfrihed fra tiden efter demokratiets indførelse i Danmark (1849) var der stadig et beskyttelseszone kaldet "læbælte" på 1½ mil eller ca. 11 km rundt om købstæderne, og dermed også rundt om Varde.

Inden for denne afstand var det ikke tilladt at etablere butikker, men hvis folk ude på landet gik sammen om at købe deres vare i en forening, var dette en anden sag, og derfor fuldt lovligt.

Ringkøbing Amts Vareindkøbsforening (RAV etableret 1886) fra Holstebro blev valgt som leverandør til Alslev-Hostrup beboerne, og selv om Alslev omkring 1925 meldte sig ind i FDB (1896) blev forbindelsen til RAV opretholdt helt frem til Alslev Brugs sammenlægning med Kvickly Varde i 1981.

Andre steder lejede de nystartede brugser sig ofte ind ved en gårdmand eller tilsvarende, men i Alslev blev der købt en grund og opført en bygning med såvel beboelse til uddeleren som gode butiks- og lagerlokaler. Prisen for byggeriet var kr. 3.500,-. Selvfølgelig blev brugsen placeret lige overfor mejeriet. Bygningerne blev flere gange udvidet og renoveret, og først i 1956 blev de revnet ned for at give plads til en ny butik med selvbetjening og en ny god tidssvarende villa til uddeleren. (Pris kr. 160.000)



# *Alslev Brugs*

## *1898-2012*

Omkring århundredeskiftet var der stor aktivitet i Alslev. I 1904 blev forsamlingshus nr. 2 opført som nabo til brugsen. Der var kommet en skræddermester til byen (A.P. Jørgensen), en skomager fulgte (nu Møllers Læderhandel i Varde) og en veluddannet smed (Thue Andersen) havde etableret sig, og desuden havde en tømrer- og snedkermester bygget ejendom – alle etableringer lige omkring mejeriet, så Alslev havde fået et synligt og markant ”centrum”

Det var ikke overraskende at netop en placering ved mejeriet var attraktivt, for her kom mælkekuskene hver evig eneste dag hele året og afleverede bøndernes mælk, og de kunne nemt og bekvemt medbringe en indkøbsliste og aflevere den i brugsen ved ankomst, og så have varerne med retur til gårdene på hjemvejen – efter at købet var blevet noteret i kundernes ”kontrabøger” Nogle steder var betalingen kr. 0,10 til mælkekusken, men hvis købet var over kr. 4,- var det brugsen, der stod for honoreringen.

Desværre er Brugsens forhandlingsprotokoller for tiden fra 1898 og frem forsvunden (indenfor de seneste 25 år), men meget tyder på stor lokal opbakning omkring Brugsen – og det endda med en solidarisk hæftelse. Medlemstallet var fra starten 106 (iflg. Flemming Just) og året før Hostrup Sogn brød ud i 1919 og etablerede deres egen brugsforening, havde foreningen 160 medlemmer, og da folketællingen fra 1921 viser, at der var 125 husstande i Alslev og 98 i Hostrup, så var over 70 % af alle husstande i sognene medlemmer i brugsen.

Nogle år efter brugsens etablering, blev der også startet en ”lokalforening”, som skulle stå for hjemkøb og formidling af såvel foderstoffer, kunstgødning som markfrø. Selv om det var juridisk adskilte foreninger, var bestyrelsesmedlemmerne de samme, og det var også brugsuddeleren, der med ansat hjælp stod med ansvaret og driften af foderstofforretningen.

Foderstofften havde først til huse i en tilbygning mellem forsamlingshuset og brugsen, men da forsamlingshuset flyttede (1936) og byggede større på den anden side af brugsen, blev det gamle forsamlingshus opkøbt og inddraget til foderstof, og disse bygninger forsvandt først i 1972, da foderstofforretningen blev sammenlagt og flyttet til Guldager, og Brugsen kunne lave en ønsket udvidelse af salgsarealet, hvor Foderstofften tidligere holdt til. (Pris kr. 560.000)

I 2008, blev butikken yderligere udvidet for Kvickly opkøbte naboejendommen i Kirkegade og der blev skabt mulighed for den næste store store udvidelse af butikslokalerne. Uddelerboligen var dog allerede i 80erne blevet solgt fra både p.g.a. af økonomi, men også fordi uddelerne ønskede at have deres egen parcelhus.



# *Alslev Brugs*

## *1898-2012*

Alslev Brugs har hen over tid haft op og nedture. Frem til landbrugskrisen i 30erne synes det dog mest at være gået op, og området må have været attraktivt for i 1928 får brugsen konkurrence af en købmand, idet Anton Kristiansen udvider sin møllevirksomhed til også at omfatte en butik, og da ”læbælterne” blev ophævet ved lov i 1920, var der nu fri etableringsret.

Der har været mange brugsuddelere tilknyttet Alslev siden foreningens etablering i 1898. Den sidste uddeler i den selvstændige Alslev Brugs blev Svend Kjestrup, der var blevet ansat i 1969, overtog uddelerjobbet i 1973, og videreførte forretningen, også efter at Kvickly havde overtaget foreningen i 1981, hvor tiderne var ugunstige og yderst vanskelige for både de mindre brugser og mindre købmænd. Han opnåede at have 40 års jubilæum og blev derfor tildelt Dronningens Fortjenstmedalje i sølv.

En anden markant uddeler var Simon Schmidt (1920-1933) Han var en yderst foretagsom person, og dengang havde brugsuddelerne både større økonomisk ansvar (de hæftede både for svind i butikken samt for brugsens tab ved kreditgivning) men de havde også større frihed til at tjene penge til sig selv.

Han forlod pladsen i 1933 og flyttede til Esbjerg, men hans afløser blev der kun i 3 år, og her viser tilgængelige regnskaber, at kreditgivning og drift ikke var blevet bedre i hans tid, og det er først 20 år senere - omkring 1955 - at de store udestående beløb fra midt 30erne ikke længere figurerer i Brugsens regnskaber.

*Nedskrevet Alslev december 2011 i.f.m. afholdelse af foredrag om Alslev Brugs i Pensionistforeningen januar 2012.*

### **Hans Ole Villadsen**

*Arkivleder for Alslev Sognearkiv.*

### **Kilder:**

*Fl. Just 1981 Brugsforeningerne i Ribe Amt 1866 til 1920*

*Alslev Sognearkiv A36*

*Referat af tale ved 75 års jubilæet i 1973 af Valdemar Kousgaard*

### **Samtaler - interviews:**

*Birthe Christensen, Alslev – formand for Kvickly, Varde*

*Tidl. uddeler Svend Kjestrup*

*Ellen Bondesen fd. Thuesen, pige i huset ved uddeler Simonsen omkring 1943*

### **Bilag:**

*Tidslinie for Alslev Brugs med lister over uddelere m.m.*

# Alslev Brugs

## 1898-2012

Årstal	Kilde	Tekst
1844		Verdens føste brug i Rochdale ved Manchester
1866		Danmarks første brugs i Thisted pastor H.C. Sonne
1885	Fl. Just	RAV Ringkøbing Amts Vareindkøbsforening stiftes
1896		FDB stiftes
1897		Stiftende møde i "Alslev Kreds af Ringkøbing Amts Vareindkøbsforening" kaldet Alslev Vareindkøbsforening. Grund købes midt i Alslev af foreningen Fremad (forsamlingshuset)
1898	Artikel fra 75 års jubilæet Fl. Just	Vedtægter vedtages i januar 1898 Brugsen åbnes, bygningen koster kr. 3.500 tilsluttes Ringkøbing Amts Vareindkøb RAV uddeler Christen Jørgensen Lauridsen. 106 medlemmer
1900	FT 1901	Frederik Pedersen fd. 1866 uddeler gift med Karen Marie Jespersen
1901		Jens Peder Enemark uddeler Esbjerg Tobaksfabrik etableres
1905		Brugsen får telefon
1906	FT 1906	Jens Peder Enemark fd 1877 uddeler gift med Maren Hansen fd. 1870
1908	FT 1911	Frederik Nielsen fd 1886 gift med Kjerstine fd. 1884 Dansk socialdemokrati går aktivt ind for kooperationen
1910		Alslev Hostrup Lokalforening stiftes
1914		Vedtægtsændringer solidarisk hæftelse
1918	Fl. Just	160 medlemmer (125 husstande i Alslev og 98 i Hostrup FT 1921)
1919		Der etableres brugs i Koksspang 89 by brugser og 1719 land brugser
1920		Simon Schmidt uddeler – læbælte på 1,5 mil omkring købstæderne ophæves ved lov
1924		Medlem af FDB – uddeleren kunne nu også købe andre steder edn FDB og RAV. Kaldes nu Alslev Brugs- og Indkøbsforening
1925		Brugsforening læbælte omkring Varde ophæves
1926		Kaldes Alslev Brugs- og Indkøbsforening samt Alslev Foderstofforening iflg. regnskab.
1929	regnskab	Der er etableret kloak og centralvarme. Foderblandingsanlæg installeres i foderstof.
1930		Kloakering sammen med mejeri
1933		Rasmussen uddeler. Status 31.12.1933 viser for første gang en samlet balance for Alslev Brugs- og Foderstofforening (nyt navn?)
1934	regnskab	Handelsreg. for Varde viste bestyrelsens sammensætning m.m. og navn iflg. regnskab er nu Alslev Brugsforening. Solidarisk hæftelse. Foderstoffens bankgæld overtaget af brugsen. Brugsen får bevilling
1936	regnskab	Villiam Jensen uddeler. Tvivl om uddeler Rasmussens regnskabsføring. Gælden opdles i ny og gammel på kr. 117.150
1938	Regnskab	Tidl. uddeler V. Rasmussen skylder brugsen 15-477
1940		Varelagrene stiger til 59.276 (p.g.a. krigen?)
1942		Peder Sabro Sørensen fd 1914 uddeler
1948	Regnskab	Jubilæumsfest koster 3.214,60
1949		Otto Simonsen uddeler EOB Esbjerg og Omegns Brugsforening etablerer Danmarks første selvbetjeningsbutik
1951		Ebbe Groes leder af FDB 5175 og 56-66 også Poul Nybo Andersen
1952	regnskab	Alfred Hansen er regnskabsfører . Nyt aflønningssystem for uddeleren er indført
1956		Nedrivning af gammel brugs med beboelse samt foderstofforening og bygning af ny brugs og ny uddelerbolig pris kr. 160.000.

# *Alslev Brugs*

## *1898-2012*

		Gælden fra 1936 er nu ude af regnskabet
1957	Regnskab	Brugsen har fået en varevogn
1961	Regnskab	Nye vedtægter for Alslev Lokalforening. Tilgodehavende søges reduceret
1969		Erik Pedersen uddeler
1973		Ombygning butiksareal 500 m <sup>2</sup> overslag 557.401,84 inkl. moms
1973		Svend Kjestrup uddeler - foderstof nedlægges
1981		Overtages af Kvickly, Varde personlig hæftelse fjernes Birthe Christensen er formand i Kvickly, Varde
1992		Bliver DagliBrugs
1993		Sidste offentlige regnskab
1998		Ombygning
2000		Coops markedsandel 38 %
2008		Køb af naboejendom, tilbygning og ombygning 4 mill
2010		Coop 1.7 mil. Medlemmer 379 daglig brugser med 200 tilknyttede OK tannke

### Uddelere i Alslev Brugs

1898	Christen Jørgensen Lauridsen – kaldet Kræ Degn
1900	Frederik Pedersen
1901	Jens Peder Enemark
1908	Frederik Nielsen
1920	Simon Schmidt
1933	Rasmussen V. – hvem er det?
1936	Villiam Jensen
1942	Peder Sørensen
1949	Otto Simonsen
1969	Erik Pedersen
1973	Svend Kjestrup
2001	Claus Lykke
2003	Kurt Nielsen

### Formænd i Alslev Brugs

1898	H.P.P. Novrup
1900	Silles Sillesen
1907	Karl Gregersen
1922	Ole Bennetsen
1933	Alfred Rossen - ingen dokumentation omkring slutår
1955?	Aksel Vind Nielsen måske fra 1969
1971	Egon Tobiasen
1975	Carl Jørgen Hansen
1977	Kaj Schmidt Knudsmark

# *Alslev Brugs*

## *1898-2012*

### Bestyrelser

1898	H.P.H. Novrup, Silles Sillesen, A. Schack, Kristen V. Kristensen, C.M. Rahbek Hansen
1914	Karl Gregersen, P. Nygaard, Ole Bennetsen, Peder Kr. Pedersen og Poul H. Thuesen
1925	Ole Bennetsen, Silles Sillesen, Janus Gade, Alfred Hansen, Johannes Johansen
1930	Ole Bennetsen, Valdemar Hansen, Chr. Pedersen Jens Jepsen Niels Hansen
1934	Alfred Rossen, Valdemar Kousgaard Nielsen, Chr. Nielsen og Janus Gade
1958	Alfred Hansen Brink Jacobsen, Sigfred Haahr Larsen, Karl Sv. Jensen, A. Vind Nielsen
1968	A. Vind Nielsen, Kaj Olsen, Marie Pedersen, Lis Jessen, Egon Tobiasen
1976	Carl Jørgen Hansen, Valborg Gundesen, Betty Carstensen, Gunnar Olander og Jens Peter Lehnemann
1980	Kaj Schmidt, Kurt Søgård, Johannes Nielsen, Gudrun Lund og Kirsten Jensen

### Formand for butiksudvalg og repræsentant for Alslev i Kvicklys bestyrelse.

1982	Johannes Nielsen
1983	Egon Tobiasen
1984	Leo Sørensen
1988	Evald Poulsen
1998	Merry Brydsø

18.12.2011